

Valgusöödad ja muud vahendid mesilaspere arengu kiirendamiseks

Kokkuvõtte loengust Karksi-Nuia mesinduspäeval 13.09.2008.a.

Lektor Mart Vabar, PR-5-1.5-3

Mesindusloeng toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

1. Valgusöötade ergutav mõju pere haudmetegevusele.

Valgusöödagaga, mis sisaldab mesilase keha ülesehitamiseks vajalikke aminohappeid ning vitamiine, ergutatakse pere vajadusel hauet kasvatama või aidatakse olemasolevat hauet toita. Lahtine haue, samuti noormesilased vajavad lisaks kaloritele ka valku. Samuti on vaja valku töomesilastel pärast talvitumist, kuna nende keha valgusisaldus talvel langeb. Valgunappuse tingimustes kasvavad nirud mesilased või haue hakkub või isegi süüakse munad ja lahtine haue mesilaste poolt ära.

2. Rentaablimate valgusöödad: pärm, õietolm, sojajahu.

Üldiselt on haudmetegevuse ergutamiseks mõeldud valgusöötmise pärit soojematest maadest ja siin on 2 komponenti.

Esiteks, paljud taimed (näiteks teatud eukalüptiliigid) annavad küll kenasti mett, kuid mesilased ei suuda nende õietolmu seedida. Austraalia mesinikel juhtus niisuguseid äpardusi, et viidi pered eukalüptirändele, mummid lendasid korjele ja kõik paistis suurepärase. Mõnda paar kuud hiljem peresid ära tooma – tarud mett täis, kuid ühtegi mesilast alles ei ole. Kahtlustati, et äkki mürgine õietolm, kuid see oli liialdus. Lihtsalt mesilased ei saanud tollest õietolmusest valke kätte ja ühegi teise taime õietolmu ei juhtunud saadaval olema.

Lahendus probleemile pärineb umbes samadelt laiuskraadidelt. Sojajahu veskite juures elavad mesinikud panid tähele, et mummid kannavad seda jahu massiliselt tarru, paigutavad kargedesse justnagu õietolmu, söövad hea isuga ja pered arenevad keskmisest paremini. Nojah, austraallased hakkasid eukalüptirändele viidud mesilastele sojajahu pakkuma ja kõik laabus ludinal, pered enam valgunalga ei jäänud. Praktikas näeb üritus välja näiteks nii, et mingis varjualuses või telgis on pikali lükatud sojajahu tünn (võrk ümber et kangurud kallale ei saaks) ning mesilased pilvlevad tünni ümber ja tassivad jahu tarru.

Ometi pole sojajahu soodsaim valgusööt, sellel on puudusi. Esiteks, vähe vitamiine ja võib-olla ka natuke ebasobiv aminohappeline koostis. Edasi, pikemal säilitamisel pidi seal tekkima mingi ühend, mis mesilastele kergelt toksiline on. Samuti on selle jahu tootmiseks mitmeid tehnoloogiaid ja mingite tehnoloogiate kasutamisel pidi taas tekkima mesilasele ebasobivaid ühendeid. Poest ostetud sojajahu mesilastele söötmisega kaasneb seetõttu riske.

Soodsaim valgu- ja vitamiiniallikas mummidele on loomulikult värske õietolm, ent see on paraku kallivõitu kaup. Seda kasutatakse pudersöödas vastavalt võimalusele, näiteks 5-10%, sest see meelkitab mummy hästi pudersööda kallale. Seda võib ergutussöödale lisada vastavalt võimalusele.

Pärm on hea õietolmuasendaja, sisaldades palju mesilastele vajalikke valke ja vitamiine. Erinevad pärmi liigid on üksteisega asendatavad, kuid vesisemad neist tõstavad vee osakaalu söödas, nii et suhkrut tuleb panna vastavalt rohkem. Piimapulber jms kraam võib tuua probleeme, Piimasuhkrut ehk laktoosi mesilane kasutada ei suuda ja kui seda üleaar saab, võib see isegi mürgisena mõjuda. Leiduvat ka laktoosivaba piimapulbrit kuid kindel ei saa selliste reklaamide peale kunagi olla ja kardetavasti hind muudab selle kasutamise mõttetuks.

3. Varakevadine valgusööda andmine perele kombineerituna teiste kevadarengu kiirendamise meetoditega.

Märtsi lõpuks võib hästi talvitunud peres hauet olla mitmel kärjel ja esimesed töomesilased koorunud. Kõik see nõuab nii energiat kui valkaineid. Väljast sel ajal veel suuremat juurde ei tule, ergutussöödanõu tarrupanek nii vara on aga kahe otsaga asi, riskantne ettevõtmine. Turvalisem on pudersööt, mis pesa nii palju ei jahuta, kui söödanõu.

Jõudsalt arenema ergutatud peres ei suudeta pudersööda koostises oleva suhkru või meega kompenseerida kevadist energiakulu. Kui talvesööt on otsakorral, tekivad probleemid. Hea, kui märtsis-aprillis on mesinikul anda tarusse kaanetatud sööda- või meekärge.

Tegelikult on areneval perel vaja mitte kuiva, vaid just vedelat sööta, kuna haudme arengu juures on veevajadus märgatav. Veevajaduse tõttu ei sobi pudersöödaga haudme stimuleerimist alustada ajal, kui õuest joogivett ei tule või lausa hanged maad katavad.

Pudersöödaga ergutussöötmisel kevadel on oluline joogivee hõlbus kättesaadavus. Kui joogivett lausa tarru panna viitsitakse, tekib küsimus, et kas juba valmistada mesilaste jaoks vedelat ergutussööta, või siiski jännata kahe asjaga, pudersööda ja joogiveega. Samuti kasutatakse ka elektrisoojendust kevadarengu kiirendamiseks. Seda võib teha isegi niikaua, kuni maikuus ka ööd soojaks muutuvad. Arvestades, et rentaabli mesinduse nurgakivi on tugev pere peakorje ajal, võib sellist arenguabi õigustatuks lugeda.

Pesas paigutavad mesilased suira haudme vahetusse lähedusse. Ükskõik kas pudersööda või suirakärgedega pere abistamisel tuleb seda silmas pidada. Pudersööt paigutatakse seetõttu otse haudme kohale, kärgede peale.

4. Hilissuvine (augustikuine) valgusööda andmine perele, eesmärgiga kasvatada üles suurem hulk talvituvaid tugevaid noormesilasi.

Augustis hakkab looduslik õietolmukorje otsa saama ja see pidurdab haudme arengut. Naabermaades on profimesinikke, kes sügise pudersöödaga peresid turgutavad. Elukutselistel on iga sõit mesilaste juurde arvel, ühtegi ilmaasjata käiku ei tehta. Esimene poolekilone ports pudersööta läheb tarude peale mõnikord juba juuli lõpus, kui peakorje läbi saab ja meekorpuste mahavõtmise tõttu tarud 2 korpuse suuruseks kitsendatakse. Augusti algul (viimase mee tarust välja puhastamisel) antakse veel pool kilo pudersööta, samal ajal esimese suhkrusööda portsuga. Augusti lõpus ja septembris on hilja talvemesilaste juurdemunemist ergutada, talvesöötmise juurde valgusööta ei anta.

Hilissuvise valgusööda andmise mõte seisneb selles, et kevadel on kasulik omada tugevaid talvitunud peresid. Kui augustikuise pudersööda abil saab tarru kasvõi üheainsa haudmekärje rohkem, koorub sellest umbes 2 kärjetänavat mesilasi. Eeldades, et suur pere talvitub paremini, on kevadel tarus 2-3 kärjetänavat mesilasi rohkem. See on tõenäoliselt suuremgi eelis, kui kevadise ergutussöötmisega saavutada võib. Vähemalt hilissuvise õietolmukorje puudumisel tasub seda meetodit katsetada küll.

5. Vastused kuulajate küsimustele.

Huvituti kalendrilistest aegadest, millal täpselt sobib valgusööta anda ning konkreetsetest retseptidest pudersööda valmistamiseks.

K okkuvõtte koostas Mart Vabar 20 septembril 2008.